

TRANSILVANIA

ORGANUL

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA
POPORULUI ROMÂN.

Nr. X.

Sibiu, Decembre 1899.

Anul XXX.

Ce să cetească poporul?

E timpul, credem, să fie deslegată această chestiune de mare importanță pentru cultura și progresul poporului nostru; pentru-că dela timpuria și norocoasa ei deslegare depinde în cea mai mare măsură al nostru „viitor de aur“, cântat de Bolintinean.

Mai ântâi însă aflăm a fi de lipsă să se scie: *ce cetesce de present poporul*. Dela un timp încoace cărțile și chiar și gazetele menite pentru popor se sporesc rapid. Afară de mulțimea cărților, ce constituie literatura școlară propriu Țisă, avem aȚi „Biblioteca copiilor“, „Biblioteca de lectură pentru tinerime“ de I. M. Răureanu, „Biblioteca poporului“, „Biblioteca Tribunei“, „Biblioteca pentru toȚi“, „ColecȚiunea Șaraga“, „Biblioteca de popularizare“, „Biblioteca noastră“, „Biblioteca istorică poporală română“, „Biblioteca teatrală“ (7 numere), ș. a. Afară de aceste au apărut și apar în tipografiile românesce de aici, din Bucovina și România, mulțime de scrieri, în mare parte acomodate pentru popor. La aceste se adaug câte-va gazete și călindare scrise anume pe seama poporului.

Astfel nu ne putem plânde de lipsa scrierilor pentru popor. Din contră dispunem de scrieri și multe și în mare parte și bune, așa:

1. *CărȚi poporane* vr'o 60,
2. *Folklor* (poesii poporale) „ 40,
3. „ (povești, snoave, anecdote, proverbe, ghicitori) „ 80,

4. De <i>economie</i>	„	35,
5. „ <i>științele naturale</i>	„	10,
6. „ <i>medicină și igienă</i>	„	30,
7. „ <i>istorie și geografie</i>	„	80,
8. „ <i>literatura frumoasă</i>	„	140, de toate

vr'o 500, fără a număra scrierile de cuprins religios, cari se reduc mai numai la cărți de rugăciuni, dacă excepționăm cărțile compuse în usul elevilor din școalele populare.

Printre aceste scrieri își fac intrare în casa țăranului nostru o mulțime de cărți de prevestiri, cărți de noroc ș. a., între cari se numără Păscălie s'au Gromovnic, Zodiile, Roata norocului, Oglinda norocului, Cărțile de visuri, Cărți de joc cu întrebări, Carte de desfăcut farmecele, ș. a.

Din materialul, de care dispunem, poporul cetesce ici-colea câte un călindar, (tot cam la 50 de indiviși, socotind și cărturarii, câte un călindar); cetesce gazete (tot cam la 125 indiviși un exemplar). Cum se caută celelalte feluri de scrieri nu se prea poate exprima în cifre; destul însă că se tipăresc an de an scrieri în deajuns, și din ele multe se trec. Acesta e semn că poporul începe a ceti tot mai mult.

Multe din scrierile, ce ajung în mâna poporului, nu sunt destul de potrivite pentru el; fie că limba în care sunt scrise le face greu de înțeles și prin urmare puțin sau de loc folositoare; fie că materialul tractat nu corăspunde realelor lui trebuințe, ci dă nutremânt numai fantasiei și dorințelor, ce nu e lipsă a se nutri, s. e. cum e Roata norocului, cărțile de visuri, Zodiile, Epistolia (cădută din cer), ș. a. Tocmai de aceea o alegere a cărților bune și fositoare pentru cultura poporului se impune de mult. Și tot așa se impune și lucrarea altor cărți, ce ne lipsesc aproape cu desăvârșire. Între aceste se numără fără îndoială și cărțile de cuprins religios, cele relative la educațiune, ș. a.

Încât privesce alegerea cărților potrivite pentru bibliotecile populare, „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român“ va da în numărul viitor al acestei reviste un repertoriu bibliografic pentru bibliotecile populare, care este un operat făcut cu concursul a diferiți specialiști, și cu deosebire este de notat valorosul concurs, primit din partea

desp. I. al Braşovului, care, se poate dice, a spart gheaţa în această privinţă. Astfel pe viitor nu se va mai orbeca în alegerea scrierilor pentru bibliotecile populare, ci se va pute face pretutindenea începutul, păşind sigur din primul moment pe această cale.

Dar în timpul din urmă Asociaţiunea a luat iniţiativa şi pentru îmbogăţirea literaturii populare prin scrieri bune pe seama poporului; după-ce şi până acum nu a scăpat din vedere acest teren.

În urma acestora chestiunea: ce să cetească poporul — se va deslega în scurt timp. Căci cărţi nepotrivite într'o privinţă sau alta nu vor fi admise în bibliotecile populare. Îndeosebi cele cari nu contribue cu nimica la cultivarea poporului, ci din potrivă îi cauzează numai stricăciune în privinţa adevăratei religiosităţi şi moralităţi, vor fi alungate ca netrebnice din sinul acestor biblioteci. Ce avem bun deja se va aduna cu sfinţenie; iar ce încă nu avem, se va crea.

Poporului i-se va pune deci la îndemână tot ce avem mai bun din literatura merită pentru el; cu această hrană bună sufletească va fi îmbiat acasă, şi în privinţa aceasta nu va mai rătăci, ci va înainta cu siguritate pe calea adevăratului progres.

S.

FUNDAȚIUNILE ASOCIAȚIUNII.

În convingerea, că îndeplinim un act de pietate, şi că este de interes deosebit pentru toţi membrii Asociaţiunii, şi preste tot pentru publicul nostru cetitor, a cunoasce în întregime lor dispoziţiunile testamentare ale marimonioşilor mece-naţi, cari au instituit şi au pus sub administraţiunea Asociaţiunii fundaţiuni cu meniţiune culturală, — dăm în următoarele câte un extras din testamentul fericitului inginer Ioan Olteanu şi al mult regretatei Ioana Bădilă n. Moldovan.

Spiritul avântat şi simţemintele sublime, ce se manifestă în aceste testamente, fără îndoială vor pune nobililor fondatori un monument neperitor în inimile tuturor Românilor de bine.

Fundațiunea Olteanu.

Din testamentul fericitului Ioan Olteanu, fost inginer în serviciul căilor ferate române, dăm următoarele dispozițiuni de interes pentru cercurile Asociațiunii noastre:

Testament.

Subsemnatul Ion Olteanu, inginer în serviciul căilor ferate române, testez Una sută mii Lei Asociațiunii Transilvane pentru literatura și cultura poporului român cu sediul în Sibiu (Transilvania-Austro-Ungaria) cu următoarele condițiuni:

1. Venitul dela acest capital *pe cel dintâiu an* după moartea mea *se va distribui între nepoții mei.*

2. Venitul dela acest capital *de pe al doilea an* și următorii se va întrebuința după cum urmează:

Cinci-zeci la sută venit se va adăoga la capital spre a se capitalisa, — patru-zeci la sută se va întrebuința pentru învățătura poporului român propriu ȋis greco-oriental și greco-catolic din Transilvania, iar ȋece la sută se va întrebuința în mod egal pentru școalele greco-orientale și greco-catolice din opidul Cojocna în Transilvania, locul meu natal.

Biblioteca mea o las societății politehnice cu sediul în Bucuresci al cărui membru sunt:

Aceasta este ultima mea și nestrămutata voință, iar dispozițiunile ce iau în acest testament se vor executa întocmai de presidentul Asociațiunii Transilvane pentru literatura și cultura poporului român din Sibiu din Transilvania.

Făcut astă-ȋi în (21) două-zeci și una Iulie anul 1890 în Galați.

(S. S.) *I. Olteanu.*

Fundațiunea Moldovan - Bădilă.

Testamentul Doamnei Ioana Bădilă n. Moldovan (act notarial dresat de D. Nic. Penciu ca substitut al not. publ. G. Zăgoni, sub Nr. 440/1899 ddto Seliște 6 August 1899) cuprinde următoarele dispozițiuni ce privesc Asociațiunea:

Testament.

I. Pentru cazul morții mele drept ultima mea voință numesc și instituez ca ereȋi universali la rămasul meu pe „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român“ cu reședința în Sibiu, — mai departe pe mama mea veduva Iohanna Moldovan născută Farkas și în fine pe consortele meu Ioan Bădilă în următoarele modalități:

1. Las Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român ca proprietate competența mea toată din casele aflătoare în orașul Sibiu — Nagyszeben — strada Urezului Nr. 9, și afară de aceasta 10,000 fl. scrie ȋece mii florini val. austr. în scrisuri fonciare de ale institutului

de credit și economii „Albina“, cu destinațiunea, ca din aceasta fundațiune creată prin mine întru eternizarea memoriei repausatului meu părinte Demetriu Moldovan, fost ces. reg. consiliariu de curte, să se înființeze și susțină un internat în Cluj — Kolozsvár — pentru întreținerea gratuită de studenți universitari la facultățile universității regesci Francisc Iosefine din Cluj — Kolozsvár — lipsiți de mijloace, exclusiv de naționalitatea română și aparținători confesiunilor greco-orientale și greco-catolice cu bună conduită și diligenți, cu acel adaus, ca aceasta fundațiune să poarte numirea „Fundațiunea Ioana Bădilă și Iohanna Moldovan născută Farkas întru memoria lui Demetriu Moldovan“, — dispun însă ca usufructul competenței mele de casă sus menționată să-i rămână până la finea vieții mamei mele văduva Iohanna Moldovan născ. Farkas, totuși cu restricțiunea ca bărbatului meu Ioan Bădilă să i se dea, până la finea vieții, dreptul de locuință în partea de cătră curte a locuinței ași ocupate de chiriașa Doamna văduva Etter, și dispun mai departe ca interesele celor 10,000 fl. scrie zece mii fiorini val. austr. testați mai sus în scop fundațional să se plătească prin comitetul Asociațiunii susnumite la mâna soțului meu Ioan Bădilă până la finea vieții lui, după detragerea taxelor și speselor de administrațiune, și tot odată întru acest scop dispun ca suma de 10,000 fl. scrie zece mii de fiorini val. austriacă să se administreze Asociațiunii numite imediat după încetarea mea din viață.

În legătură cu aceste hotăriri ale mele dispun ca pentru casul, când universitatea din Cluj — Kolozsvár — nu ar mai exista, sau dacă internatul fundat nu s'ar pute susține sau din ori-ce cauză s'ar disolva, „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român“ să distribue din venitele acestei fundațiuni stipendii la studenți români universitari, de confesiunea greco-orientală și greco-catolică lipsiți de mijloace, de bună conduită și diligenți pentru a le asigura existența potrivită, având preferință *ceteris paribus* — studenți la facultățile din străinătate.

II. Drept legate dispun ca imediat după încetarea mea din viață din rămasul meu să se plătească următoarele legate:

a) Arhidiecesei române greco-orientale din Sibiiu pentru sporirea fondului creat întru ridicarea unei biserici catedrale suma de 1000 fl. scrie una mie fiorini val. austr.;

b) „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ ca contribuire la proiectata casă națională suma de 1000 fl. scrie una mie fiorini val. austr.;

c) Reuniunii femeilor române din Sibiiu suma de 500 fl. scrie cinci sute fiorini val. austr. etc.

III. În urmă instituind drept executori testamentari pe onoratul comitet al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ și pe consortele meu Ioan Bădilă, rog pe iubita mea mamă Iohana Moldovan

născută Farkas, ca pentru cazul încetării dinsei din viață să testeze Asociațiunii numite partea ei din casele din Sibiu, cari le avem în comproprietate, pentru sporirea fundațiunii create prin mine întru amintirea soțului ei iubit, părintele meu venerat Demetriu Moldovan, rog pe bărbatul meu iubit Ioan Bădilă ca pentru sporirea fundațiunii create de mine, să îngrijască prin testamentul seu după cum va crede de cuviință, și în urmă rog comitetul Asociațiunii, căreia i-am testat fundațiunea din acest testament, că la distribuirea unui loc liber în internatul fundat prin mine sau eventual a unui stipendiu din fundațiunea Demetriu Moldovan să considere în mod deosebit pe unul din descendenții fratelui decedatului meu părinte George Moldovan, a sororei sale veduva Ecaterina Drăgits și a nepoatei sale văduva Maria Herbay, când unul din aceștia își va face studiile universitare, fără însă ca prin aceasta rugare să se impună o prioritate obligatoare.

ALIPOT.

Era odată într'un oraș mare un om bătrân și o muiere bătrână. Și fiind ei surmani, locuiau mai la marginea orașului. Din tinerețe n'au avut nici un sporiu, când tocmai la bătrânețe i-a dăruit Dumnezeu cu un prunc.

Crescea pruncul ași, creștea mâni, se măria ca din apă și viind în anii aceia, începă să umble la școală. Când venia acasă, alt lucru nu făcea decât cutriera toată ograda și ce nu era pus bine, el togmia și alipuia.

De la o vreme trebuia să-l boteze, că era mare, și pe vremurile alea oamenii se botezau când erau mari, dar ce nume să-i dee?

— Eu nu pricep cum să-l botezăm și ce nume să-i dăm — țișe tată-so — că de i-om țice Ion, nu e bine, de i-om țice Petru, nu se potrivește; de i-om țice Gavrilă, iarăși nu se nimeresce cu apucăturile și obiceiurile lui; doar Alipot le i-om țice, așa poate-om nimeri, că el cât e lumea tot alipuesce și togmesce.

— Alipot să fie de ași înainte — țiseră într'un glas neamurile, ce s'au adunat la botez — și Alipot să moară el din lumea asta, că nume mai potrivit nu i-se poate afla.

Și așa pruncul Alipot a rămas din țiuva aceea înainte.

Odată, venind dela școală, se rătăci pe ulița împăratului. Împăratul avea un prunc, cam de o vîrstă și de o potrivă cu Alipot. Acel prunc al împăratului se juca înaintea curții, pe uliță,

cu sabie de juteiu,
cu pușcă de pipirig

și vîdînd pe Alipot, îi strigă:

— Ho! Alipoate, nu veni p'aci că te taiu, că io-s prunc de împărat.

— Ba m'oiu duce — răspuse Alipot — că ești prunc ca și mine și am rătăcit drumul. Iar dacă vrei, ne putem bate să ved care-om fi mai tari.

Și apropiindu-se mai tare s'au luat la bătae cum se cade. Și care de care se silia mai din puteri: Alipot, cât cu pumnul, cât cu tăblița ce avea; iară pruncul de împărat mai pe jos nu se lăsa, ci săria ca un ținc cu a lui

sabie de juteiu
și pușcă de pipirig

asupra lui Alipot, căutând să-l nimerească totdeuna îndesat, și din bătaia ce s'a 'ncins se alese lucrul într'atâta de nici unul nu s'a învins.

Vedând ei că nu se înving, s'au prins frați de cruce și la rău și la bine și la amar și la bucurie: luând pruncul de împărat din o baltă apă în gură și din gură slobođind-o în gura lui Alipot spre mai mare întărire a frăției și a prieteniei, ce se legară să o ție până-i lumea. Întrară apoi amândoi, prinși de mână, la împăratul și începă Petrea, pruncul împăratului:

- Înălțate împărate și jupâne tată, grație capului meu!
- Grație, fătul meu, și dela mine și dela Dumneđeu.
- M'am prins frate de cruce cu pruncul ăsta.
- Bine, fătul meu.

Și s'a apucat împăratul de le-a făcut comănace într'o formă, cămeși într'o formă, haine într'o formă, săbiuțe și totul într'o formă, de nu-i mai cunosceai care-i unul și care-i celalalt.

S'au făcut ficiori. Au învățat douespedece școli și sciau toată limba. Nu trecú mult și le sosi vremea de însurat.

Petrea, ficiorul de împărat, își căta fete de împărat, își căta fete de crai, fete de ghinerari, de grofi, de baroni, de domni învățați; își căta fete din toate țerile, fete din toate împărățiile și de toată limba: una nu-i plăcea că era mică, ceea nu-i plăcea că era mare, ceea că era prea bătrână, c'un cuvânt la fie-care îi afla câte ceva.

Ne mai aflându-se nici una, care să-i placă, duse Alipot cătră împăratul să facă o cină mare și să cheme pe toți domnii și învățații, să mănânce toți și să bee, cât le-a plăcé, iar pe urmă să se culce să doarmă, doar a visa careva de norocul lui Petrea.

Împăratului i-s'au părut la loc cuvintele lui Alipot și așa a făcut.

Gătít-a o cină mare și-a chemat pe toți prietenii și cunoscuții toți, oameni mari și oameni mici, de la ghinerari pân' la povestari și venind aceia cu grămada s'au pus de-au mâncat și au beut, pân' ce le-a đis burta amin! La douespedece ceasuri s'au culcat, la opt dimineța împăratul i-a sculat luându-i pe rând să-și spue fie-care visul. Unul s'o visat la nuntă, altul la mâncările ce au fost la cina cea bună: care într'un chip, care într'alt chip, numai în chipul de a fi Petrea cu noroc, nu s'a visat nici unul.

Mai rămase Alipot.

Întră și dînsul la împăratu.

— Înălțate împărate, grație capului meu, am visat că ursita lui Petrea este fata împăratului smeesc de pe ceea margine de lume.

— Drept ai, ți se împăratul. Îmi aduc aminte, că împărăteasa, după ce l-a născut, merse într'o duminică la biserică. Până să vie ea acasă, am rămas eu să leagăn pruncul. De la o vreme prinse a plînge. Legănatu-l-am, n'a tăcut; cântatu-i-am, n'a tăcut. „Taci, dragu tatei, — îi ți ceam — că ți-o da asta și asta“. Înzădar, că nu tăcu de fel. Atunci ce-mi dă prin cap și cum mă ia gura pre dinainte? „Taci, ficiorul tatei — îi ți ce — că ți-o da pe fata împăratului smeesc de femee!“ Și îndată tăcu.

Aflându-se cu părere bună despre asta, împăratul se puse, dragul meu, de trimise

cărți în toate părți,
revașe în toate orașe,
țidule în toate gujdule

să se adune ghinerarii și învățații și să pornească la drum, să aducă mireasa ficiorului.

În scurtă vreme se adunară toți învățații și iscușiții din împărăție și gătindu-se să plece, întrebă unul dintrînșii.

— Dar cum om merge?

— Bine, respunse Alipot, că el era mai cu cap dintre toți și pe semne îl lăsa Dumneșeu să fie norocul lui Petrea. — Ghinerarii or merge călări, învățații în căruțe.

Și ei așa s'au tocmi și așa au pornit, iar Alipot nu s'a pornit și a rămas acasă.

Și s'au dus, dus, Dumneșeu sci până unde și acolo au dat de trei drumuri: unul într'o parte altu 'n alta, al treilea printre ele, și s'au oprit cu toții locului scriind carte lui Alipot să vie să le arate drumul, că li-s'a 'ncureat și nu știu încătrău să apuce. Sosindu-i vestea se pornesc și Alipot la drum;

iși ia calul în pinteni
de-i ajunge minteni

și ajungându-i la crucea drumurilor se alătură la ei și cu toții de'mpreună apucă drumul de mijloc mergînd lume, împărăție, Dumneșeu să ne ție.

După atîta cale, cîtă au făcut, au ajuns pe hotarul împăratului smeesc cu iarba mare până în brău, mîndră și moale ca mătasa. Descălecară și sloboșindu-și caii la păscut, iaca dau de ei trei smei ca trei lei, cioșii *) împăratului smeesc. „Ei, voi cioșilor, voi smeilor — ți se Alipot — spune-ți împăratului smeesc să-și trimită fata la hotar într'un ceas, că de nu — îl fac tot praf și pulbere!“

*) păzitori de hotar.

Alele, puiu de lele — ăise împăratul smeesc când auđi de asta — că mare îndrăzneală și-a luat cine mi-a călcat hotarul. Dar nu-mi aduc aminte de nime, decât de Alipot viteazul, ci nu-i poartă doar'

cioarele picioarele,
vântul pěrul

p'aici? că ieri-alaltăieri se juca cu pruncii 'n drum și se ștergea pe la nas. Dar i-oiu trimite o pușcă să-i vėd vitejia; de o fi harnic să o sloboadă — bine, de nu și-a plăti îndrăzneala cu capul, necum să capete fata. Și ăicēnd așa, puse pe smei de-i scoaseră pușca afară dând-o s'o ducă lui Alipot. Și de abia o puteau duce trei smei pe trei cai, că patul îi era dintr'un copac întreg.

Când o vėđu Alipot, începu a rīde și apucând-o în stānga, îi trāzni cu dreapta un pumn, de se duse toată dracului: cu pat, cu țeve cu tot.

Împăratul smeesc auđind de asta fluera a pagubă și pricepu că numai Alipot poate să fie.

Se hotărī să-l piardă, că de nu, tot va perī el: care pe care.

Îi trimise deci pe Galbēnul pāmēntului, un cal înfocat, de mânca jeratec și sufla foc pe nări și-l trimise cu vorba, că de s'a putē suī pe el — bine, de nu — îi taie capul.

Galbēnul era în grajd de fer. Trei smei de-abia l-au deslegat și îndreptat.

Alipot zārindu-l de departe, îl trase de veni tot de-a *bāti-boii* ¹⁾, apoi încălecându-l

așa l-a împintenit
de pe loc a izidit

și striga celor trei smei: „Spuneți împăratului să nu se joace cu mine ca măța cu șoarecele, ci să-și trimită fata, că de nu îi fac împărăția praf și pulbere.

Inghetă smeul de jumătate auđind de isprăvile lui Alipot și-i trimise fata, de frică ca de voe bună. Atunci Alipot și ghinerarii se întoarseră îndărăpt apucând-o la drum, de gândiai că se risipesce pāmēntul. —

Când își dădu smeul fata după pețitorii neașteptați, smeoica nu era acasă, fiind la sorsa pe cea margine de lume, pe omeniă. Simțind ea de acolo, că-i duc fata, se porni după ei pe o rijniță și așa mergea de se rupse toată pārpălița la rijniță.

Alipot simți că vine smeoica și remase înapoi. Își lovi calul de se făcu o moară părăsită, de când și când picau șindilele de pe ea, iar el se făcu un morar cu barba albă ca *neaua* ²⁾ și cu șurțul plin cioplia nisce măsele de moară pe un butuc.

— N'ai vėđut — întrebă smeoica ajungēnd pe la el — nisce oameni fugind c'o fată pe aicea?

— Nu i-am vėđut, respuse morariul, că tocmai atunci mă făcea mama. Dar i-a vėđut tata, că pe vremea aceea rădica moara asta.

¹⁾ Peste cap. ²⁾ Termin exclusiv întrebuințat în loc de „zăpadă“, „omet“.

— Ei, c'o fi de mult de atunci, adaoase smeoaiica, și se întoarse acasă, iar Alipot se dete peste cap, cu moară cu tot, de se făcu om în feliul lui,

iși ia calu 'n pinteni
și ajunge minteni

pe ceialalți tocmai acasă, la curtea împăratului.

Petrea se cunună făcând uspêț procler cu tot feliul de mâncări împărătesci, de să le veđi și să-ți lese gura apă. Toți de-opotrivă se uspêtau și chiuiau și jucau, numai Alipot nici nu bea, nici nu mânca, nici nu juca, ci roată prin oraș umbla, luând toate coăciile de-a rândul: unde lucrau bine, nu era ce-i trebuia; unde era ce-i trebuia, nu lucrau bine, până-ce după alergare-umblare, în capêtul orașului își află unul pe plac. La ăst coaciu se tocmi de-și făcu o sgardă încolțurată și inbelciugată, iar de aci merse acasă și atunci a beut și a mâncat și el.

După-ce s'a înoptat și s'au hrănit cu toții de atâtea mâncări, beuturi, jocuri, veselie și voe bună, trase Alipot pe Petrea de-o lăture, spuindu-i:

— Mă, în noaptea asta m'oiu culca io cu nevastă-ta și apoi te-i culca tu.

— Bine — răspunse Petrea.

S'au culcat. Mai 'nainte de a se așeza însă, își puse sgarda la grumazi.

Îndată ce-au ațipit, smeoaiica dracului își întinse mâna apucând pe Alipot de grumazi. Vrea-l stringere, dar toată brânca și-o înțepase în colțurile agere dela sgardă.

— Afele — strigă atunci Alipot sărind din pat — las că te-oiu boteza eu în legea noastră. Și deslegându-și sgarda dela grumazi începî a-i cărare cu ea peste spate de-i scoase sângele cel smeesc până într'un picur, de nu-i remase decât vinul, ce l-a beut la cununiă.

Apoi a lăsat pe frate-so să se culce.

A doua ți iar începură uspêțul.

Alipot țișe:

— Grijesce că-ți vine socrul și soacra pe cale primară și-or țișe: „Care-i ginerele nost?“ — „Io“ — să le spui tu. — „Cum te-a lăsat inima să strici dragă de pușcă? — „Nu io, că Alipot a stricat-o“ — să țișe tu. „Dar pe Galbênu-pământului de ce l-ai prăpădit, calul minunat, dir³⁾ care a slugit smeul trei ani pe Ciuma cu capu la brâncă?“ — „Alipot l-o prăpădit“ — să respunđi tu de nou, dar de mine să nu le spui, că ești prăpădit.

Alipot se infundă atunci într'o groapă de după casă, lăsându-și numai picioarele afară, că nu-i încăpeau, cu comănacul dat peste picioare. Nime de el nu scia, nici de locul unde era, numai frate-s'ô Petrea.

A doua ți iacă smeul și smeoaiica pe cale primară.

³⁾ pentru

Nu intrară bine 'n casă, când și sare smeoaica cu întrebările:

— Care-i ginerele meu?

— Io, — dîse Petrea.

— Și te-a lăsat inima să sdrobesci tu pușca cea minunată, și te-a lăsat inima să prăpădesci tu pe Galbênul pămîntului, dîr care a slugit smeul meu trei ani pe Ciuma cu capu la brîncă?

— Nu io le-am prăpădit, ci Alipot — răspuse Petrea.

— Unde-i Alipot.

Petrea fiind lovit de beutura cea multă — spuse smeoaicei unde-i Alipot.

Smeoaica îndată se repeșese după casă și tae picioarele lui Alipot dela genunchi, gîndind așa de bine, că-i tae capul, unde-i văduse comănacul, și de aci merse acasă, luându-și fata cu Petrea dimpreună.

— Ai, că urît m'ai batjocorit — socoti Alipot — dar te-oiu face io, de-i bea sângele smeului, și pe smeu — să bee sângele tău.

Iute chemă împăratul doftori învățați de-i opriră sângele; i-au cusut picioarele, i-au dat leacuri de în scurtă vreme i-s'au vindecat și ca să poată umbla, i-au dat doue cărji.

Vindecându-se de să poată schiopăta dintr'un loc într'altul, Alipot își luă remas bun dela împărat și împărăteasă, pornindu-se la drum să-și scape fratele dela moarte. Și merse lume și împărăție, D-țeu să ne ție, căci cuvîntul din poveste înainte mult mai este; cine a sta a asculta și povestea o-a 'nvêța, că de aci 'ncolo s'a găta; cine s'a culca s'a hodini, dar poveste n'a sci.

După multă vreme și multă osteneală, înaintînd greu cu cărjele subsuoară și cu pușca, praf și plumb și cu merindea de drum, — ajunge în Pădurea-pustie. Întră cât întră prin pădure și dela un loc aude un tropot îndesat: tup-tup-tup-tup! Adecă ce era? Un săhastru fără brânci fugia după o căprioară și o mîncă din fugă. Vădînd Alipot casna bietului săhastru îl cuprinse mila și dădû foc căprioarei.

Săhastrul, unde nu aușise pușcă până atunci, odată sări de spaimă până 'n vîrful copacilor.

— Ho, ho! frate săhastre, nu te spăria de mine — îi strigă Alipot — că tu esci fără brânci, io-s fără picioare. Hai mai bine încoace să vorbim la olaltă, că doar ne-om puté ajuta unul pe altul.

Săhastrul asculta, inima la loc îi venia, de Alipot se apropia și Alipot îl întreba:

— Cum ți-ai perdut brîncile?

— Mi le-a tăiat un tîlhar de smeu, noaptea, când dormiam mai greu.

— Ai colibă?

— Așa, cum mi-am făcut-o cu gura. Me scutesce de ploaie și am unde să-mi plec capul peste noapte.

— Bună-i și aceea la vreme de nevoie. Du-mă la ea.

Săhastru luă pe Alipot în spate. Alipot rupea crengi ca piciorul și ceva mai groase, și la vremea aceea repeși o colibă de minune, mai făcând un coton în pământ și întrinsul o cocae, ca să-și facă de ale mâncării.

O duseră de acoloa încolo mai bine, că erau doi. De nime frică nu aveau și nime la ei nu îndrăznea, să-i supere cu ceva, c'apoi atâta-i trebuia. Peste și ieșiau la pădure: săhastrul scormonia iepuri, căprioare, Alipot le pușca.

Într'o și se hotăresc să meargă la împăratul smeesc, să scoată pe Petru dela robie, precum și pe a lui soție. Se face săhastrul o mârtoagă de cal, de-i putea-i număra coastele cale de-o poștă. Alipot își legă o straiță înapoi și una înainte, încălecă mârtoaga și dîcînd odată no! de-odată se pomeni la fereastra împăratului smeesc, cerșind câte-ceva de numele lui D-șeu.

Fata împăratului, nevasta lui Petrea, fiind de omenie — de când își perdū sângele cel smeesc — aușind pe cerșitor, iese afară c'un pătrar de pită și c'o bucată de clisă să i-o dee de numele lui D-șeu.

— Vai, D-șeu să ierte păcatele moșilor și strămoșilor d-tale, fi bună de mi-le bagă d-ta în straiță, că io n'am brânci și nu le pot lua.

Când se întinse nevasta să i-le bage, o apucă Alipot de mijloc și dintr'odată s'au repeșit până la coliba din Pădurea pustie.

În ceea și Alipot și cu săhastrul se luură prin pădure la vînat. Nevasta rămase la colibă să le facă de mâncare. Când gătasese de fiert carnea, țup, smeul care tăjase brâncile săhastrului, la carne de o mîncă toată. Nevasta, de frica lui Alipot puse alta.

A doua și rămase și săhastrul acasă și tot așa o păși, că fără brânci nu se putea apuca de smeul.

A treia și rămâne și Alipot. Nu se ferbe carnea și smeul se și abate.

— Ho, îi strigă atunci Alipot și-l prinde de cap, și-l strînge, de-i ies ochii ca pumnul.

— Alele, și vai de mine, strigă smeul, fie-ți milă de viața mea; nu mă omori, că te fac cu picioare și pe săhastru cu brânci.

— Cum mă faci? și Alipot. Să-mi spui, că de nu, te sting de pe lumea asta.

— Este o fântână aici în apropiere. Scâldați-vă în ea, că vă faceți sănătoși și mai tari de cum ați fost.

Merseră la fântână și Alipot băgîndu-și degetul cel mic pe loc i-a secat.

— Ei smeule, spurcatule, nu scapi din brîncea mea de nu-mi spui adevărat. Și-l mai strînse odată, de gîndia-i că trece din lume.

Smeul îi arată și-l duse la altă fântână. Alipot își băgă în apă degetul cel sec și pe loc i-s'a tocmit. S'au scaldat amîndoi cu săhastrul și s'au însănătoșat: căpătîndu-și unul picioarele, celalalt brâncile

și întărindu-se cum i-a lăsat D-țeu mai 'nainte. Și Alipot a apucat-o cătră împăratul smeesc, dar săhastru nu se putea împăca cu smeul, că i-a tăiat brâncile în somn, de aceea l-a stins de pe fața pământului, apoi se slobozi la fugă după Alipot și de-abia l-a ajuns.

Ajungând amândoi la curtea împăratului smeesc, intrară în lontru.

Smeul ședea la masă. Smeoaica ședea după cuptor, îndruga călți și duhănia mama duhanului, și bea rachie de prune și așa colbăia, de se 'ntorcea fumul tot roată pe după ea.

— Să dea D-țeu bine, cuscre, țise Alipot intrând în lontru.

— Mulțam d-tale — respunse el.

— Frate-meu unde-i?

— Pe acoloa, pe afară.

Petrea era în cotețul porcilor.

Alipot ieși afară, îmburdă cotețul și scoase pe Petrea afară: necăjit, slab, uscat ca moartea, și c'o barbă de scoteau șoarecii într'insa.

După-ce l-a scos îl duse în lontru, plângând de mila lui. Aduse un barbîr, de-l rase și-l tunse. După aceea i-au dat de mâncare, dar el bietul, nici nu putea mânca, nici nu putea bê, ci numai așa, ca omul beteag, când se ridică.

Pe urmă aduse Alipot doue albie, așezându-le jos.

Apucă pe smeoaică și bătându-o cu sgarda umplu o albie cu sânge. Pe smeul îl face, de frică, să-l bee.

Apucă pe smeul și bătându-l cu sgarda, umple cealaltă albie cu sânge. Pe smeoaică o face, de frică, să-l bee.

Îi scoate afară, îi leagă de brânci și de picioare, îi arde cu spini și cu lemne și-i suflă în vînt. Apoi bate curtea c'un pumn, de se face ca un măr și luând toată bunătatea împăratului smeesc în busunar, pleacă acasă la împăratul. Săhastrul rămâne în pădurea pustie, dar pleacă de aici femeea, încât toți trei erau pe drum cătră casă.

Împăratul perdându-și nora — s'a necăjit, perdându-și ficiorul — s'a necăjit, după-ce a mai plecat și Alipot — se necăji a treia oară. Așteptând multă vreme după dînsul și vădînd că nu mai vine nici cu ei, nici fără ei, le făcî comîndul la tus-trei și de supărarea cea mare apucându-l durere de inimă peste puțin a murit cu împărăteasa cu tot.

Dar întorcîndu-se Alipot s'au întors și lucrurile. Că Alipot i-a luat să-i pipăiască și simțînd că n'au murit de mult

ii strinse 'n brațe,

ii sărută în față

și pe loc i-a înviat.

Mulțămît-au Domnului cu lacrimi în ochi, că i-a scăpat; mulțămît-au Domnului, că le-a dat pe Alipot; bucuratu-s'au că s'au mai vădît la olaltă și de bucurie făcură nunta a doua oră, iar cine nu pățesce ca ei, nu face nuntă de doue ori.

(Audiță în Varșandul Giulei dela Mătiuț Ilie econom).

SCIINȚĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ.

V. Alexandri și G. Coșbuc în clubul „Park” din Budapesta.

Scriitorul și esteticianul maghiar *Dr. Kacziány Géza*, colaborator intern la ziarul „Hazánk”, a ținut Luni seara în 11 Dec. a. c. în clubul „Park” din Budapesta, în fața unui public numeros și distins o prelegere despre poezii români și francezi. Cu aceasta ocaziune Kacziány s'a prezentat ca un traducător estetic, făcând cunoscute câte-va traducții din operele celebrului poet *V. Alexandri* și a citit o odă excelent tradusă, a lui *G. Coșbuc*, cum recunoaște și „Hazánk”, cel mai mare poet actual al Românilor. Publicul distins, în care o mulțime de dame din înalta societate a capitalei ung., a primit, cum spune „Hazánk”, cu vii ovațiuni prelegerea conferențiarului.

Insula morților, nuvelă de R. Voss, trad. de *Andrei Bărseanu*. Editura librăriei Ciurcu, Brașov, 1900. 97 pag. 8°. Prețul 25 cr. sau 60 bani. O drăguță nuvelă, redată într'o frumoasă limbă românească, și având un cuprins mișcător până la lacrimi. Nuvela te transportă pe câteva momente în timpurile tiranului împărat Nero, care înscenase atâtia goană împotriva creștinilor, și te face să guști o adevărată plăcere citindu-o.

Doine și strigături de dragoste, adunate în cătănie de *Toma Calbază*, sub-oficier c. și r. Editura librăriei Ciurcu, Brașov, 1900. 78 pag. 8° mic. Cuprinde: Doine de dragoste; De-ale despărțirii; Strigături la joc și Hora regimentului de infanterie c. și r. Nr. 50, aceasta din urmă de Ios. Vulcan.

Din legile ungare. Judecătoriile cu jurați de *Teodor V. Păcățian*. Editura proprie. Sibiu. „Tipografia”, societate pe acțiuni. 1899. 110 pag. 8°. Prețul 40 cr. O broșură valoroasă de actualitate, acum când ne aflăm în preajma introducerii unei esențiale inovații în justiția patriei noastre. Se știe, că cu începerea anului 1900 vor funcționa la toate tribunalele din țară *judecătoriile cu jurați*, ca singure competente să-și rostească cuvântul asupra vinovăției sau nevinovăției celor acușați cu anumite crime și delict. Autorul, binecunoscut din valoroasele sale scrieri de drept, cu cari a îmbogățit literatura noastră destul de săracă în acest ram, face de sigur un prețios serviciu publicului român, dându-i în cărticica aceasta explicații asupra ființei și a dezvoltării judecătoriilor cu jurați, și în extrase fidele și legile patriei referitoare la aceasta instituțiune. Broșura pe lângă o interesantă introducere, are următoarele capitole: Organizarea judecătoriilor cu jurați; Cercul de competență al judecătoriilor cu jurați; Extras din codul penal; Procedura penală; Incheiere. Autorul și-a publicat valoroasa sa lucrare mai întâiu în „Tribuna”; retipărindu-o acum în broșură, o face mai ușor accesibilă publicului nostru cetitor, căruia o recomandăm cu toată căldura.

Propedeutica filosofică pentru învățământul secundar, de Greg. Pletos. Partea a II-a. *Logica formală*, cu un adaus: *Introducere specială în filosofie*. Aprobată în manuscris și concesionată din partea înaltului ministeriu reg. magh. prin rezoluțiunea de dto 18 Iuliu 1899, Nr. 34 948. Năsăud, 1900. Tiparul lui Carol Csallner în Bistrița. 76 pag. 8°. Prețul 1 cor. 40 fil. Depositul la autor în Năsăud și la tipografie în Bistrița. Manualul pe lângă introducere este împărțit în VI cap., tractând în cap. I despre dezvoltarea cugetării logice; cap. II despre teoria noțiunilor; cap. III despre teoria judecăților; cap. IV despre teoria argumentării; cap. V despre metode; cap. VI despre clasificarea științelor; la aceste se află un adaus: *Introducere specială în filosofie*. În precuvântare autorul reflectează la inviniuirile, ce s'au ridicat față cu hiperlatinismul limbei, în care a fost scrisă partea I a lucrării sale.

Filosofia socialismului, de N. Mihăescu-Nigrim, doctor în filosofie și litere dela universitatea din Bruxelles, membru al Societății de Sociologie din Paris. Partea I. Câmpulung. Tipografia G. N. Vlădescu, 1900. Un volum de XVII + 278 pag. 8° mare, care formează Nr. 1 din biblioteca socială „Steaua polară“. Prețul 3 lei. Acest volum e dedicat „Distinsului sociolog, d-lui René Worms, Paris“, și pe lângă o prefață interesantă cuprinde următoarele capitole: Definiția socialismului. Considerațiuni generale. Libertatea. Egalitatea. — Primele numere viitoare ale bibliotecii sociale „Steaua polară“ vor cuprinde partea a II-a a Filosofiei socialismului, apoi: Femeia, și Filosofia lui Schopenhauer, de N. Mihăescu.

August Herman Francke (omul lui Dumneșeu). Scriere poporală de preotul Constantin Morariu. Retipărire din gazetele „Deșteptarea“ și „Patria“. Suceava, 1899. Editura societății „Școala Română“. Societatea tipografică bucovineană în Cernăuț. 99 pag. 8° mic. Prețul 20 cr. sau 50 bani. Aceasta broșură formează nrul 4 din „Biblioteca de petrecere și învățatură pentru tineret“, care apare sub direcția dlui S. Fl. Marian, distinsul membru al Academiei Române. Din aceasta „Bibliotecă“ au mai apărut:

Nr. 1. *Loango*. Povestire de Franz Hoffmann, prelucrată de T. V. Stefanelli. Suceava 1886. Prețul 45 cr. sau 1 leu 20 bani.

Nr. 2. *Resplata*. Povești din Bucovina, adunate de S. Fl. Marian. Suceava, 1897. Prețul 30 cr. sau 1 leu.

Nr. 3. *Bunacuviniță*, de I. Bern. Krier, traducere liberă de Animpodist Dașchevici. Suceava, 1899. Prețul 30 cr. sau 1 leu.

Din literatura străină.

Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig. Herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand. Leipzig. Johann Ambrosius Barth 1899. Form. 8° mare 400 pag. Acest considerabil volum pe lângă o pre-

cuvântare și darea de samă asupra semestrului de vară 1898 și a semestrului de iarnă 1898/9, din care se constată că seminarul dlui Weigand a fost cercetat în 1898 de 24 studenți (11 Români, 10 Germani, 1 Rus, 1 Danez și 1 Englez), cuprinde următoarele materii: Samosch und Theissdialekte; Der Codex Dimonie, de G. Weigand; Istrorumänisches Glossar, de Dr. Arthur Byhan; Nachträge zu Byhan's Glossar, de G. Weigand. Interesante sunt constatările cu privire la raporturile etnografice, ce le face D. Weigand în descrierea călătoriei sale, a treia, făcută pentru studierea dialectelor românești din Ungaria și Transilvania. În semestrul de vară 1898 neobositul profesor a ținut prelegeri asupra următoarelor materii: Introducerea în studiul limbei române; Gramatica neogreacă pe lângă exerciții; în semestrul de iarnă 1898/9: Gramatica practică a limbei române. În ședințele seminariului, ce s'au ținut Lunia (seara), s'au citit bucăți din „Crestomatia“ lui Gaster și bucăți de literatură populară după „Șezătoarea“ lui Gorovei; iar Sâmbăta dela 3—5 oare era destinată pentru instrucțiunea particulară și introducerea în pregătirea de lucrări scripturistice.

Literatura calendaristică.

Dela apariția nrului ultim al revistei noastre, am mai primit următoarele calendare:

„*Calendarul Românului*“, pe anul visect dela Christos 1900. Anul XII. Caransebeș. Editura și tiparul tipografiei și librăriei diecesane. 1899. Prețul 60 bani (30 cr.) Pe lângă partea calendaristică, cuprinde șematismul bisericeii ort.-or. și în special al diecesei Caransebeșului, iar în partea literară aflăm: Biografia episcopului Ioan Popasu (1808—1889) cu portret; Cum să îmbunătățim cercetarea școalei? Un tractat mai lung și interesant asupra războiului ruso-româno-turc; Dreptul Kadiu și catirul, reproducere din „Albina“; Povestea lui George Fătu, reproducere din „Deșteptarea“; Toma Codreanu, reproducă tot de acolo; 4 poezii de V. Alexandri; 3 epistoli interesante și instructive, în versuri, către săteni, reproduse din „Deșteptarea“; Românul înțelept, sentințe instructive reproduse din „Foaia Poporului“; De ale economiei de interes pentru săteni, și în urmă Sfaturi economice, după „Foaia Poporului“. Calendarul atât în ceea-ce privește execuția tehnică, cât și alegerea materiilor publicate în partea literară, arată ceva progres față cu anii precedenți.

„*Bănățanul*“, calendariu pentru popor pe anul visect dela Christos 1900. Anul I. E un calendar nou mai mic, apărut tot în editura tipografiei și librăriei diecesane din Caransebeș. Cuprinde în partea literară și economică părți din materialul publicat în „Calendarul Românului“. Prețul 36 bani (18 cr.)

